

1 = 1/450
63.3(4Бен)
K19

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка”

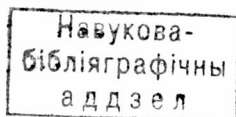
УДК 380/382(476)

Кандратовіч
Аляксандр Аляксандравіч

РАЗВІЦЦЁ ГАНДЛЮ Ў БЕЛАРУСІ Ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ ХVІІІ СТ.

07.00.02 – “Айчынная гісторыя”

Аўтарэферат
дысертацыі на атрыманне вучонай ступені
кандыдата гістарычных навук

Мінск – 2004

63.3 (15.01.2014)
К/19
ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Праца выканана ва Установе адукацыі “Беларускі дзяржаўны
педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

Навуковы кіраўнік –

кандыдат гістарычных навук, дацэнт
Рацько А. Ф. (БДПУ, кафедра
гісторыі Беларусі)

Афіцыйныя апаненты:

доктар гістарычных навук, прафесар
Вішнеўскі А. Ф. (АМУС, кафедра
тэорыі і гісторыі дзяржавы і права)

20504247

кандыдат гістарычных навук, дацэнт
Туміловіч Г. М. (ЕГУ, дэкан франка-
беларускага факультэта палітычных
навук)

Апаніруючая арганізацыя –

Установа адукацыі “Беларускі
дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт”

Абарона адбудзецца “1” ліпеня 2004 г. у 12.00 гадзін на пасяджэнні Савета
па абароне дысэртацый Д 02.21.03 пры Установе адукацыі “Беларускі
дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” па адрасу: 220050,
г. Мінск, вул. Савецкая, 18, аўд. 482; тэл. 220-86-33

З дысэртацыяй можна азнаёміцца ў бібліятэцы БДПУ

Аўтарэферат разасланы “24” мая 2004 г.

Вучоны сакратар Савета
па абароне дысэртацый

І.І.Багдановіч

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ПРАЦЫ

Актуальнасць тэмы дысертацыі. Праблема гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. даследавана мала, нягледзячы на значную колькасць прац, якія асвятлялі асобныя аспекты дадзенай праблемы. Вывучэнне пэўных пытанняў гандлю ў больш шырокім кантэксце сацыяльна-эканамічнага развіцця не дазволіла сістэмна і ўсебакова даследаваць дадзеную праблему.

Разам з тым, вывучэнне гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. дазволіць больш поўна прасачыць працэс разлажэння феадальных адносін і генезісу капіталізму, што з'яўляецца важнай навуковай праблемай айчыннай гістарыяграфіі, а таксама яе асобных пытанняў: развіццё таварна-грашовых адносін, гандлёвую дзейнасць беларускага купецтва, фарміраванне нацыянальнай буржуазіі, назапашванне капіталаў у гандлёвых слаёў насельніцтва.

Важным пытаннем з'яўляецца вывучэнне дзяржаўнай палітыкі, што праводзілася ўрадамі Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі, якая недастаткова вывучалася ў беларускай гістарычнай навуцы. Між тым даследаванне пытання аб развіцці гандлю ў другой паловне XVIII ст. дазволіць зразумець таксама сацыяльна-эканамічныя і палітычныя працэсы, што працякалі ў той перыяд айчыннай гісторыі.

Актуальнасць дадзенай праблемы даследавання вынікае таксама з сучаснага этапу развіцця беларускай дзяржавы. Трансфармацыя розных сфер жыцця грамадства, выкліканая набыццём нашай краінай незалежнасці і суверэнітэту, закранула ў тым ліку і галіну эканомікі, што выявілася ў пашырэнні замежнагандлёвых сувязяў Беларусі. У сувязі з гэтым важнае значэнне мае аб'ектыўнае асэнсаванне ролі беларускіх зямель у сістэме гандлёвых адносін Еўропы.

Сувязь працы з буйнымі навуковымі праграмамі, тэмамі. Даследаванне звязана з навуковымі тэмамі “Сацыяльна-эканамічнае, культурнае і палітычнае развіццё Беларусі ў другой палове XVIII – першай палове XIX стст.” (нумар дзяржаўнай рэгістрацыі 19942102) і “Генезіс капіталізму ў Беларусі ў другой палове XVIII – першай палове XIX стст.” (нумар дзяржаўнай рэгістрацыі 20014966), якія распрацоўваюцца ва Установе адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”. Тэма дысертацыі зацверджана на Вучоным савеце БДПУ імя Максіма Танка (праатакол № 3 ад 15 снежня 2002 г.).

Мэта і задачы даследавання. Мэта дысертацыі – комплекснае і ўсебаковае даследаванне, на аснове аналізу разнастайных крыніц, гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст., выяўленне яго асаблівасцяў і характэрных рыс.

Для дасягнення пастаўленай мэты прадугледжваецца вырашэнне наступных даследчых задач:

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

- прааналізаваць уплыў разнастайных фактараў на развіццё гандлёвай дзейнасці;
- паказаць развіццё таварна-грашовых адносін у сельскай гаспадарцы Беларусі ў другой палове XVIII ст.;
- даследаваць ступень арыентаванасці на рынак мануфактурнай вытворчасці;
- вызначыць уцягнутасць ў гандлёвую дзейнасць розных станаў грамадства;
- даследаваць розныя формы гандлю, іх суадносіны і накірунак развіцця;
- паказаць ролю беларускіх зямель у сістэме гандлёвых адносін Еўропы ў другой палове XVIII ст.;
- вызначыць структуры экспарту, імпарту і замежнагандлёвых сувязяў;
- паказаць ролю гандлю ў працэсе разлажэння феадальнага спосабу вытворчасці і зараджэння элементаў буржуазнага грамадства.

Аб'ектам даследавання з'яўляецца эканамічная сфера дзейнасці грамадства. Яна ўключае ў сябе адносіны, у якія ўступаюць людзі ў працэсе іх узаемадзеяння. Аднымі з важнейшых з іх з'яўляюцца таварна-грашовыя.

Прадметам даследавання выступаюць змест і асаблівасці гандлёвых адносін у Беларусі ў другой палове XVIII ст.

Метадалогія і метады даследавання. Метадалагічную аснову дысертацыйнага даследавання склалі прынцыпы гістарызму, аб'ектыўнасці, каштоўнаснага падыходу да аб'екта, які разглядаецца. Прынцып гістарызму дыктуе вывучэнне аб'екта даследавання менавіта такім чынам, якім ён рэальна фарміраваўся ў працэсе свайго станаўлення і развіцця, у арганічнай сувязі з умовамі, што яго парадзілі. Прынцып аб'ектыўнасці патрабуе ўсебаковага ахопу з'явы, што вывучаецца, апоры на дасягнуты ўзровень навуковых ведаў з улікам маючых быць пунктаў погляду на дадзенай праблеме, творчага падыходу з выкарыстаннем усёй сукупнасці розных метадаў і ў адпаведнасці з новымі грамадскімі патрэбамі і поспехамі ў іншых галінах навукі. Каштоўнасны падыход (пры захаванні прынцыпаў гістарызму і аб'ектыўнасці) дазваляе выявіць і ацаніць індывідуальна значнае ў аб'екце, які вывучаецца.

Дысертант імкнуўся пазбегнуць у даследаванні як суб'ектывізму, выкліканага прадурзятасцю і няздольнасцю да самакантролю і самадысцыпліны, так і аб'ектывізму – устрымання ад сацыяльна-крытычных ацэнак, меркаванняў пра каштоўнасці і мэты, ад светапоглядных і маральных праблем, што прыводзіць да ігнаравання сучасных патрэб грамадскага развіцця. Навуковы пошук пры даследаванні дадзенай праблемы насіў комплексны характар. Сапраўднасць атрыманых вынікаў забяспечваецца

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

метадалагічнай пазіцыяй дысертанта, усебаковым аналізам вывучаных фактаў, параўнаннем іх з іншымі фактамі і суадносна атрыманых высноў з раней вядомымі вынікамі.

Спецыфіка аб'екта даследавання, а таксама мэта і задачы, што пастаўлены ў працы, вызначылі выбар наступных метадаў гістарычнага даследавання: гісторыка-генетычнага (вывучэнне гістарычных з'яў у працэсе іх развіцця, ад зараджэння да гібелі ці сучаснага стану), гісторыка-параўнальнага (параўнанне гістарычных аб'ектаў у прасторы і часе і выяўленне падабенства і адрознення паміж імі), гісторыка-тыпалагічнага (выяўленне агульных рыс у прасторавых групх гістарычных падзей і з'яў ці вылучэнне аднародных стадый у бесперапынна-часавым іх развіцці), гісторыка-сістэмнага (устааўленне функцыяніравання сувязяў гістарычных падзей і з'яў, раскрыццё механізмаў іх функцыяніравання). Наяўнасць у дысертанцыі фактычнага матэрыялу, выражанага ў лічбавых велічынях, абумовіла выкарыстанне метадаў статыстычнага аналізу.

Навуковая навізна і значнасць атрыманых вынікаў. Навуковая навізна дысертанцыі заключаецца ў тым, што ўпершыню ў айчынай гістарыяграфіі праблема гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. з'яўляецца прадметам рознабаковага даследавання. Аўтар правёў комплексны аналіз умоў развіцця гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст.: законадаўчай дзейнасці ўрадаў Рэчы Паспалітай і Расійскай імперыі на беларускіх землях, палітычнага і сацыяльна-эканамічнага развіцця Беларусі. На падставе гэтага аўтарам зроблены шэраг важных высноў, якія дазваляюць выявіць новыя моманты ў гістарычным развіцці Беларусі і больш глыбока прааналізаваць тыя працэсы, якія мелі месца. Дысертантам прапанавана ўласная метадыка вызначэння лесаматэрыялаў, праведзены падлікі экспарту беларускага валакна ў Рыгу ў 1786 і 1791 гг., вылічана ўдзельная вага збожжавых культур, што экспартаваліся ў Рыгу з Усходняй Беларусі ў 1791-1800 гг., распрацавана новая структура імпарту ВКЛ у 1786-1791 гг.

У працы даследаваны разнастайныя віды гандлёвай дзейнасці шляхты, сялян і мяшчанства; выяўлены ўплыў гандлю на працэс разлажэння феадальных адносін; паказана сукупнасць замежнагандлёвых зносін Беларусі. На падставе разнастайнага сабранага статыстычнага і архіўнага матэрыялу, у тым ліку раней не ўводзімага ў навуковы абарот, удалося ўдакладніць некаторыя высновы, якія тычыліся асобных аспектаў гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст.

Навуковая значнасць атрыманых вынікаў палягае ў тым, што дазваляе вызначыць ступень уплыву гандлёвай дзейнасці на працэс разлажэння феадалізму ў другой палове XVIII ст. на землях Беларусі. Матэрыял, сабрани аўтарам, у далейшым можна выкарыстоўваць не толькі пры вывучэнні тэмы, што разглядаецца, але і пры даследаванні іншых аспектаў эканамічнай гісторыі Беларусі.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

У працэсе даследавання былі атрыманы наступныя вынікі:

- выяўлены фактары, якія ўплывалі на развіццё гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст.;
- даследаваны разнастайныя формы гандлёвай дзейнасці, якія існавалі ў Беларусі;
- праведзена ўласнае структураванне экспарту і імпарту;
- даследаваны гандлёвыя сувязі беларускіх зямель з іншымі краінамі і рэгіёнамі і ўдзел розных накірункаў замежнага гандлю ў замежнагандлёвым абароце Беларусі ў другой палове XVIII ст.
- паказана роля ўнутранага і замежнага гандлю ў працэсе трансфармацыі позняга феадалізму.

Практычная значнасць атрыманых вынікаў. Дысертация ў значнай ступені запаўняе прабелы ў вывучэнні розных пытанняў гандлю ў Беларусі ў перыяд разлажэння феадальных адносін. Матэрыялы і высновы дысертцыі могуць быць выкарыстаны спецыялістамі, якія займаюцца праблемамі і гісторыяй эканамічнага развіцця Беларусі пры падрыхтоўцы навучальных дапаможнікаў і лекцыйных курсаў па гісторыі Беларусі, пры падрыхтоўцы спецкурсаў па эканамічнай гісторыі Беларусі.

Асноўныя палажэнні дысертцыі, якія выносяцца да абароны:

1. Палітыка Рэчы Паспалітай у другой палове XVIII ст. мела адносна гандлёвай дзейнасці ў цэлым прагрэсіўны характар. У заканадаўчых актах Сойма прасочваецца імкненне правячых колаў стварыць спрыяльныя ўмовы для гандлю. Аднак эфектыўнасць гэтых законаў аслаблялася тым, што рэалізаваны яны былі часткова. У палітыцы ўраду адсутнічалі таксама паслядоўнасць і мэтанакіраванасць у правядзенні праграмы рэформ.

2. Палітыка Расійскай імперыі на тэрыторыі Усходняй Беларусі, а потым і ў дачыненні да астатняй тэрыторыі Беларусі, мела характар рэалізацыі расійскіх геапалітычных інтарэсаў. Яе галоўнай мэтай было пераканаць жыхароў далучаных тэрыторый у эканамічнай выгаднасці ўваходжання ў склад Расійскай імперыі з мэтай іх найхутчэйшага інтэгравання, дзеля чаго былі створаны спрыяльныя ўмовы для гандлю ў гэтым рэгіёне Беларусі.

3. У другой палове XVIII ст. назіраецца актывізацыя гандлёвай дзейнасці сялянства ў параўнанні з папярэднім перыядам. Асаблівасцю рыначных сувязяў сялянскай гаспадаркі было тое, што яны мелі непастаянны характар, абумоўлены залежнасцю ад прыродна-кліматычных умоў. Развіццё гаспадаркі селяніна садзейнічала яе паступоваму ўцягванню ў таварна-грашовыя адносіны. Галоўнай перашкодай на шляху далейшай актывізацыі прадпрымальніцкай ініцыятывы сялянства з'яўлялася палітыка феадалаў, накіраваная на абмежаванне свабоднага доступу селяніна на рынак з уласнай прадукцыяй.

4. У параўнанні з сялянскай фальварковай гаспадарка была значна больш арыентавана на рынак. Характэрнай асаблівасцю эвалюцыі

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

фальварка было павелічэнне долі даходаў ад рэалізацыі прадуктаў паляводства і імкненне феадалаў да гадоўлі фальварковай жывёлы і свойскай птушкі з мэтай рэалізацыі на ўнутраным рынку. Развіццё таварна-грашовых адносін у фальварковай гаспадарцы, паступовае павелічэнне ў ёй прымянення вольнанаёмнай працы садзейнічалі разлажэнню феадальнага ладу.

5. У другой палове XVIII ст. у Беларусі назіраецца рост прамысловасці, галоўным чынам вотчыннай. Вотчынныя мануфактуры, нягледзячы на наяўнасць асобных элементаў капіталістычных адносін, з'яўляліся ў прынцыпе феадальнымі прадпрыемствамі, вытворчасць на якіх у значнай меры была накіравана на задавальненне патрэб двара. Тым не менш, вялікая ўвага, што надавалася ўладальнікамі мануфактур павышэнню збыту прамысловай прадукцыі, розныя формы рэалізацыі тавару, сведчылі пра значнасць і разнастайнасць рыначных сувязяў мануфактурнай вытворчасці.

6. Агульная карціна гарадскога і месцачковага гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. характарызуецца росквітам кірмашоў і таргоў, якія займаюць цэнтральнае месца ў сістэме ўнутранага гандлю; адначасова назіраецца паступовы рост колькасці кропак стацыянарнага гандлю. Тэндэнцыя развіцця перыядычнага гандлю заключалася ў павелічэнні яго інтэнсіўнасці, што было выклікана імкненнем гарадоў і мястэчак павялічыць даходы ад унутранага гандлю шляхам набывання прывілеяў на больш частае правядзенне перыядычнага гандлю.

7. У другой палове XVIII ст. адбываецца актывізацыя беларускага замежнага гандлю. Развіццю экспарту з беларускіх зямель садзейнічалі некалькі фактараў: вузкасць унутранага рынку, павелічэнне таварнасці фальварковай гаспадаркі, спрыяльная кан'юнктура на замежных рынках. У структуры экспарту асноўная частка прыходзілася на прадукцыю паляводства і лесаматэрыялы пры, адначасова, малой долі прамысловай прадукцыі. Што тычыцца імпарту, то найбольшая частка прыходзілася на прадукты харчавання. Гэта дае падставы сцвярджаць, што Беларусь у другой палове XVIII ст. выконвала ў сістэме еўрапейскага гандлю ролю пастаўшчыка сыравіны для краін Заходняй Еўропы.

Асабісты ўклад суіскальніка. Даследаванне з'яўляецца самастойнай аўтарскай працай. Дысертантам вывучаны, сістэматызаваны і прааналізаваны разнастайны фактычны матэрыял і навуковая літаратура. У працэсе работы над матэрыялам складзена 10 табліц.

Апрацацыя вынікаў дысертацыі. Вынікі дысертацыі былі прадстаўлены для абмеркавання на Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Праблемы гісторыі і культуры Верхняга Падняпроўя" (г.Магілёў, 2001 г.); Рэспубліканскай навуковай канферэнцыі "Аktуальныя праблемы гісторыі Беларусі: стан, здабыткі і супярэчнасці, перспектывы развіцця" (г.Гродна, 2002г.); Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

“Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні” (г.Мінск, 2002 г.); Рэспубліканскай навукова-тэарэтычнай канферэнцыі “Гістарычнае пазнанне – важнейшая ўмова фарміравання светапогляду настаўнікаў XXI стагоддзя” (г.Мінск, 2002 г.); Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі “Сучасныя праблемы гістарыяграфіі гісторыі” (г.Мінск, 2003 г.).

Апублікаванасць вынікаў. Вынікі дысертацыйнага даследавання апублікаваны ў 7 артыкулах рэцэнзуемых часопісаў і зборнікаў, а таксама ў 5 матэрыялах і тэзісах канферэнцый. Агульны аб’ём публікацый склаў 44 старонкі.

Структура і аб’ём дысертацыі. Дысертацыя складаецца з ўводзінаў, агульнай характарыстыкі працы, асноўнай часткі, высноў, спіса выкарыстаных крыніц, дадатку. Асноўная частка ўключае 4 главы, з якіх другая глава складаецца з 3 раздзелаў (апошні мае 2 падраздзелы), а трэцяя і чацвёртая – з 2 раздзелаў кожная. Агульны аб’ём дысертацыі складае 138 старонак. З іх 11 займае спіс літаратуры, а 17 – дадаткі.

АСНОЎНЫ ЗМЕСТ ПРАЦЫ

Ва ўводзінах акрэслены гістарычныя ўмовы развіцця гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст., паказана важнасць праблемы, што даследуецца, пры вывучэнні працэсу разлажэння феодалных адносін і генезісу капіталізму. Азначаюцца тэрытарыяльныя (якія вынікаюць з нашай метадалогіі) і храналагічныя рамкі дысертацыі.

Агульная характарыстыка працы змяшчае абгрунтаванне актуальнасці тэмы, паказвае сувязь працы з іншымі навуковымі праграмамі і тэмамі, якія распрацоўваюцца ў БДПУ імя Максіма Танка. Вызначаюцца мэты і задачы, аб’ект і прадмет даследавання, метадалогія і метады, якія ўжываліся пры яго правядзенні. Тлумачыцца навуковая навізна і практычная значнасць праведзенага даследавання, а таксама адзначаецца асабісты ўклад аўтара ў гістарычную навуку і распрацоўку акрэсленай праблемы. Сфармуляваны асноўныя палажэнні дысертацыі, якія выносяцца на абарону. Змешчана інфармацыя аб апрабаванні і апублікаванасці вынікаў даследавання, яго структуры і аб’ёме.

У першай главе “Гістарыяграфія і крыніцы” аналізуецца гісторыя вывучэння дадзенай праблемы, адзначаюцца дасягненні і недахопы пры яе даследаванні, вызначаецца сучасны стан яе навуковай распрацоўкі, характарызуюцца выкарыстаныя ў працы гістарычныя крыніцы.

У дасавецкай літаратуры былі зроблены спробы вывучэння асобных аспектаў гандлю на беларускіх землях у другой палове XVIII ст.. Сярод даследчыкаў другой паловы XIX – пачатку XX ст., якія закраналі той ці іншы бок праблемы можна адзначыць А.Сапунова, А.С.Дэмбавецкага,

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Т.Корзана, В.Вітчэўскага, К.Г.Воблага, І.Г.Гібянскага¹. У працах згаданых навукоўцаў маюцца ўрывацкія звесткі па праблеме, што намі даследуецца, – асыятыяцца гандлёвая палітыка Расійскай імперыі, арганізацыя вытворчасці на Гарадзенскіх мануфактурах, мерапрыемствы ўлад па ўдасканаленні водных і сухапутных шляхоў зносін і інш.

Значны ўклад у вывучэнне праблемы быў зроблены міжваеннай гістарыяграфіяй. Сярод даследчыкаў гэтага перыяду неабходна назваць М.В.Доўнар-Запольскага, Т.І.Забелу, К.І.Кернажыцкага, О.Гедэмана². Гісторыкі гэтага перыяду, акрамя О.Гедэмана, займаліся ў асноўным вывучэннем сельскай гаспадаркі, як фальварковай, так і сялянскай, і яе рыначных сувязяў. М.В.Доўнар-Запольскі і Т.І.Забела трымаліся меркавання пра нязначныя рыначныя сувязі сялянскай гаспадаркі, аднак вынікі даследавання першага абверглі яго ж тэарэтычны ўстаноўкі. Што тычыцца О.Гедэмана, то ён вывучаў гісторыю асобных гарадоў Беларуска-га Падзвіння (стан фінансаў, заняці гарадскога насельніцтва, у тым ліку і гандлёвую дзейнасць), лясны гандаль гэтага рэгіёна Беларусі.

Значны ўклад у вывучэнне праблемы гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. быў зроблены пасля Другой сусветнай вайны. У гістарыяграфіі гэтага перыяду можна вылучыць наступныя накірункі: беларускі, літоўскі, латышскі, украінскі, рускі савецкія і польскі часоў ПНР.

Сярод беларускай савецкай гістарыяграфіі неабходна адзначыць манаграфію В.І.Мялешкі “Нарысы аграрнай гісторыі Усходняй Беларусі (другая палова XVII – XVIII ст.)”³, у якой гісторык грунтоўна даследаваў формы і структуру феадальнага землеўладання, эвалюцыю фальварковай гаспадаркі і промыслаў. У выніку аналізу крыніц В.І.Мялешка абвергнуў меркаванне, якое раней існавала ў гістарычнай навуцы, пра заняпад эканомікі Беларусі ў другой палове XVIII ст. і вызначыў у якасці галоўнай тэндэнцыі на ўсходзе краіны развіццё сельскай гаспадаркі і рост яе таварнасці.

П.Р.Казлоўскі даследаваў магнацкія вотчыны і прааналізаваў ступень звязанасці з рынкам як магнацкіх, так і сялянскіх гаспадарак. На падставе аналізу шматлікіх крыніц гісторыкам выяўлена структура фальварковай

¹ Сапунов А. Река Западная Двина. Витебск, 1893; Дембовецкий А. С. Опыт описания Могилевской губернии. В 3-х кн. Кн. 2. Могилев-на-Днепре, 1884; Korzon T. Węwetrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. (1764-1794). T. II. Kraków; Warszawa, 1897; Витчевский В. Торговая, таможенная и промышленная политика России со времен Петра Великого до наших дней. СПб., 1909; Воблый К. Г. Очерки по истории польской фабричной промышленности (1764-1830). Киев, 1909; Гибянский И. Г. Граф Антоний Тизенгауз и Гродненские королевские мануфактуры. Петроград, 1916.

² Доўнар-Запольскі М. В. Гісторыя Беларусі. Мінск, 1994; Забела Т. І. Панская гаспадарка на Беларусі ў другой палове XVIII стагоддзя і быт падданых сялянства // Запіскі аддзела гуманітарных навук АН БССР. 1928. Кн. 3. Т. II; Кернажыцкі К. Аграрная рэформа ў Бабруйскім старостве і эканамічнае становішча яго насельніцтва з XVII да паловы XIX стагоддзя. Мейск, 1931; Hedemann O. Dawne puszczy i wody. Wilno, 1934; Hedemann O. Dzisna i Druja. Magdeburgskie miasta. Wilno, 1934.

³ Мелешко В. И. Очерки аграрной истории Восточной Белоруссии. Вторая половина XVII – XVIII вв. Минск, 1975.

СПІС АПУБЛІКАВАНЫХ ПРАЦ

Артыкулы

1. Кандратовіч А. А. Аб вывучэнні студэнтамі-гісторыкамі праблемы гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. // III Международная научно-практическая конференция «Научные, социальные и культурные проблемы студенческой молодежи». XII Республиканский научно-методический семинар «Опыт и проблемы организации научно-исследовательской работы студентов»: Сб.: В 2 ч. – Минск: БГПУ, 2001. – Ч. 2. – С. 102-104.
2. Кандратовіч А. А. Беларуска-ўкраінскія гандлёвыя зносіны ў другой палове XVIII ст. // Весці БДПУ. – 2004. – № 1. – С. 13-15.
3. Кандратовіч А. А. Гарадскі і месцачковы гандаль у Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Айчынная і сусветная гісторыя: сучасныя погляды і метады даследавання: Зб. навук. пр.: У 2 ч. – Мінск: БДПУ, 2003. – Ч. 2. Актуальныя пытанні ўсеагульнай гісторыі і гісторыі Беларусі. – С. 13-17.
4. Кандратовіч А. А. Да пытання развіцця гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Айчынная і сусветная гісторыя: сучасныя погляды і метады даследавання: Зб. навук. пр.: У 2 ч. – Мінск: БДПУ, 2002. – Ч. 1. Актуальныя пытанні гісторыі Беларусі. – С. 36-42.
5. Кандратовіч А. А. Купецкі гандаль у Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Актуальныя пытанні сучаснай навукі: Зб. навук. пр.: У 2 ч. – Мінск: БДПУ, 2002. – Ч. 1. – С. 26-28.
6. Кандратовіч А. А. Роля імпарту ў эканоміцы Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Весці БДПУ. – 2003. – № 4. – С. 114-117.
7. Кандратовіч А. А. Уплыў сельскагаспадарчай вытворчасці на развіццё гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Актуальныя пытанні сучаснай навукі: Зб. навук. пр.: У 2 ч. / Гал. рэд. А.Ф.Рацько. – Мінск: БДПУ, 2004. – Ч. 1. – С. 52-53.

Матэрыялы і тэзісы канферэнцый

8. Кандратовіч А. А. Арганізацыя гандлю лесаматэрыяламі ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Гістарычнае пазнанне – важнейшая ўмова фарміравання светапогляду настаўнікаў XXI стагоддзя: Матэрыялы Рэсп. навук.-тэарэт. канф., Мінск, 6 снеж. 2002 г. / Пад. навук. рэд. А.А.Кавалені і В.Ф.Касовіча. – Мінск: БДПУ, 2003. – С. 170-172.
9. Кандратовіч А. А. Верхняя Падняпроўе ў сістэме гандлёвых адносін Усходняй Еўропы ў другой палове XVIII ст. // Проблемы истории и культуры Верхнего Поднепровья. Междунар. науч.- практич. конф.:

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

Тезисы докладов / Под ред. Я.Г.Риера. – Могилев, МГУ им. А.А.Кулешова, 2001. – С. 39-40.

10. Кандратовіч А. А. Проблема гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст.: Польская гістарыяграфія // Сучасныя праблемы гістарыяграфіі гісторыі: Матэрыялы Рэсп. навук.-практ. канф., 28 лістапада 2003 г.; Рэдкал.: У.В.Тугай (гал. рэд.) і інш. У 3-х ч.– Мінск: БДПУ, 2003. – Ч. 1. – С. 184-187.
11. Кандратовіч А. А. Структура беларускага экспарту ў другой палове XVIII ст. // Актуальныя праблемы гісторыі Беларусі: стан, здабыткі і супярэчнасці, перспектывы развіцця: Матэрыялы рэспуб. навук. канф.: У 4 ч. / Пад рэд. І.П.Крэня, У.І.Навіцкага, І.А.Змітровіча. – Гродна: ГрДУ, 2003. – Ч. 1. – С. 266-270.
12. Кандратовіч А. А. Сувязі з рынкам сялян Беларусі ў другой палове XVIII ст. // Гісторыя Беларусі: новае ў даследаванні і выкладанні: Матэрыялы Рэсп. навук.-практ. канф., Мінск, 25 кастрычніка 2002 г.; Рэдкал.: У.В.Тугай (гал. рэд.) і інш. – Мінск: БДПУ, 2002. – С. 20-22.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

РЭЗЮМЭ

Кандратовіч Аляксандр Аляксандравіч

Развіццё гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст.

Ключавыя словы: гандаль, Беларусь, феадалізм, гісторыя, эканоміка, сельская гаспадарка, прамысловасць, сяляне, шляхта, мяшчане, кірмашы, купцы.

Аб'ект даследавання – эканамічная сфера дзейнасці грамадства. Яна ўключае ў сябе адносіны, у якія ўступаюць людзі ў працэсе іх узаемадзеяння. Аднымі з важнейшых з іх з'яўляюцца таварна-грашовыя.

Прадмет даследавання – змест і асаблівасці гандлёвых адносін у Беларусі ў другой палове XVIII ст.

Мэта даследавання – комплекснае і ўсебаковае даследаванне, на аснове аналізу разнастайных крыніц, гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст., выяўленне яго асаблівасцяў і характэрных рыс.

Навуковая навізна і значнасць атрыманых вынікаў. Навуковая навізна дысертацыі заключаецца ў тым, што ўпершыню ў айчынай гістарыяграфіі праблема гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. з'яўляецца прадметам рознабаковага даследавання. Аўтар правёў комплексны аналіз умоў развіцця гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. На падставе гэтага даследчыкам зроблены шэраг важных высноў, якія дазваляюць выявіць новыя моманты ў гістарычным развіцці Беларусі і больш глыбока прааналізаваць тыя працэсы, якія мелі месца. Дысертантам прапанавана ўласная метадыка вызначэння лесаматэрыялаў; праведзены падлікі экспарту беларускага валакна ў Рыгу ў 1786 і 1791 гг.; вылічана ўдзельная вага збожжавых культур, што экспартаваліся ў Рыгу з Усходняй Беларусі ў 1791-1800 гг.; распрацавана новая структура імпарту ВКЛ у 1786-1791 гг. На падставе разнастайнага сабранага статыстычнага і архіўнага матэрыялу, у тым ліку раней не ўводзімага ў навуковы абарот, удалося ўдакладніць некаторыя высновы, якія тычыліся асобных аспектаў гандлю ў Беларусі ў другой палове XVIII ст. Навуковая значнасць атрыманых вынікаў палягае ў тым, што дазваляе вызначыць ступень ушляху гандлёвай дзейнасці на працэс разлажэння феадалізму ў другой палове XVIII ст. на землях Беларусі. Матэрыял, сабраны аўтарам, у далейшым можна выкарыстоўваць не толькі пры вывучэнні тэмы, што разглядаецца, але і пры даследаванні іншых аспектаў эканамічнай гісторыі Беларусі.

РЕЗЮМЕ

Кондратович Александр Александрович

Развитие торговли в Беларуси во второй половине XVIII в.

Ключевые слова: торговля, Беларусь, феодализм, история, экономика, сельское хозяйство, промышленность, крестьяне, шляхта, мещане, ярмарки, купцы.

Объект исследования – экономическая сфера деятельности общества. Она включает в себя отношения, в которые вступают люди в процессе их взаимодействия. Одними из важнейших с их являются товарно-денежные.

Предмет исследования – содержание и особенности торговых отношений в Беларуси во второй половине XVIII в.

Цель исследования – комплексное и всестороннее исследование, на основе анализа разнообразных источников, торговли в Беларуси во второй половине XVIII в., выявление ее особенностей и характерных черт.

Научная новизна и значимость полученных результатов. Научная новизна диссертации заключается в том, что впервые в отечественной историографии проблема торговли в Беларуси во второй половине XVIII в. является предметом разностороннего исследования. Автор провел комплексный анализ условий развития торговли в Беларуси во второй половине XVIII в. На основе этого исследователем сделан ряд важных выводов, позволяющим выявить новые моменты в историческом развитии Беларуси и более глубоко проанализировать имевшие место процессы. Диссертантом предложена собственная методика определения лесоматериалов; проведены подсчеты экспорта белорусского волокна в Ригу в 1786 и 1791 гг.; вычислен удельный вес зерновых культур, экспортировавшихся в Ригу из Восточной Беларуси в 1791-1800 гг.; разработана новая структура импорта ВКЛ в 1786-1791 гг. На основе разнообразного собранного статистического и архивного материала, в том числе ранее не вводимого в научный оборот, удалось уточнить некоторые выводы, касающиеся отдельных аспектов торговли в Беларуси во второй половине XVIII в. Научная значимость полученных результатов заключается в том, что позволяет определить степень влияния торговой деятельности на процесс разложения феодализма во второй половине XVIII в. на землях Беларуси. Материал, собранный автором, в дальнейшем может использоваться не только при изучении рассматриваемой темы, но и при исследовании других аспектов экономической истории Беларуси.

ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ

SUMMARY

Kandratovich Aliaksandr Aliaksandravich

The development of trade in Belarus in the latter half of the XVIII century.

Key words: trade, Belarus, feudalism, history, economics, agriculture, industry, peasantry, szlachta, petty bourgeoisie, fairs, merchants.

Object of research – economic field of social activity. It includes the relations people have during their interaction. One of the most important of them are commodity-money relations.

Subject of research – the content and peculiarities of trade relations in Belarus in the latter half of the XVIII century.

The purpose of research – complex and fundamental research of trade in Belarus in the latter half of the XVIII century, revelation of the features and characteristics on the basis of analysis of various sources.

Scientific novelty and the importance of the received results. Scientific novelty of the dissertation is that for the first time in a native historiography the problem of trade in Belarus in the latter half of the XVIII century is the subject of fundamental research. The author has made complex analysis of conditions of trade development in Belarus. On the basis of it the researcher makes a number of the important conclusions, allowing to reveal the new aspects in historical development of Belarus and to analyse these processes more deeply. The author of dissertation offers his own method of definition of forest products; calculations of export of Belarusian fibre to Riga in 1786 and 1791 are carried out; proportion of the grain crops exported to Riga from East Belarus in 1791-1800 is calculated; the new structure of import of Grand Duchy of Lithuania in 1786-1791 is developed. On the basis of various statistical and archival materials, some of which have never used earlier, it was possible to specify some conclusions concerning separate aspects of trade in Belarus in the latter half of the XVIII century. The scientific importance consists that the received results allow to determine a degree of influence of trading activity on process of decomposition of feudalism in the latter half of the XVIII century on the Belarusian lands. The material collected by the author can be used further not only while studying a considered theme, but also while researching other aspects of an economic history of Belarus.

* 20504247 *